

Katarina Kolega

Smiona avantura razotkrivanja

Petra Radin:
JUČER SAM SE SJETIO PLAVE
Redateljica: Petra Radin
Dramski studio slijepih
i slabovidnih *Novi život*,
Kazalište *Vidra*
Premijera: 27. veljače 2015.

Kazalište slijepih i slabovidnih *Novi život* već godinama na svome repertoaru izmjenjuje klasične naslove i autorske projekte, predstave za odrasle i one za djecu. Nezaobilazan dio programa su i komedije, osobito političke satire koje se referiraju na aktualnu političku situaciju u našoj zemlji te na položaj slijepih osoba u društvu i njihovu borbu s vjetrojahačama – apsurdnim birokratskim sustavom i neosjetljivim pojedincima. Takve su predstave uglavnom stvarali i režirali sami, pod čvrstim dramaturško-redateljskim vodstvom Vojina Perića, dok su za pripremu domaćih i stranih klasičaka te predstava za djecu pozivali redatelje različitih iskustava i estetika. U tim, uglavnom vrlo solidnim i konvencionalno postavljenim predstavama, izvođači su brusili i pokazivali svoje zavidno glumačko umijeće, dokazujući i pokazujući svima da su oni članovi Kazališta, a ne Dramskog studija slijepih i slabovidnih, kako se formalno moraju nazivati. Najveću pozornost kritičara i izbornika različitih festivala, međutim, već godinama privlače njihovi autorski projekti u kojima se izvođači prepuštaju istraživanju i pomiču granice vlastite izvedbenosti. Saša Božić i Ksenija Zec otkrili su im ljepotu izražavanja pokretom i snagom plesne umjetnosti, a s redateljicom Petrom Radin ove su se godine vrlo hrabro upustili u avanturu razotkrivanja svoje intime.

S *Novim životom* počela je surađivati na predstavama za djecu *Dinosauri*, a u svojem drugom radu *Jučer sam se sjetio plave* postavila je Dajani Biondić, Suzani Bliznac, Zeki Milenku i Vojinu Periću težak zadatak i snažan izazov. U dosadašnjim predstavama, posebice komedijama, glumci su se bavili problemom sljepoće izvana – duhovito su opisivali susrete videćih i slijepih osoba, spominjali su najčešće predrasude te izvodili apsurdne situacije iz života u kojima su se i sami znali naći, makar nikada nisu glumili sebe.

U najnovijoj predstavi fikcije nema – tekst je satkan od osobnih priča četvero izvođača koji su razotkrili svoja ranjiva mjesta, skrivene prostore boli,

Suzana Bliznac, Vojin Perić, Zeko Milenko, Dajana Biondić

potisnuta sjećanja i osjećanja. Tijekom procesa rada, u individualnim razgovorima sa svakim od njih, Petra Radin pomno je osluškivala svakoga, promatrala ih je na pokusima, oštrim je okom zapažala njihove odnose i različite osobnosti i za predstavu izvukla ono najbolje. Njihove životne priče ispreplela je u formi kazališta u kazalištu te je na taj način izvrsno istaknula ono što ti ljudi uistinu jesu – istinski zaljubljenici u kazalište koji predstave stvaraju strastveno, predano, s puno entuzijazma, ljubavi i podrške jednih za druge. Oni govore o tome kako su izgubili vid, no gubitak vida i sljepoća nisu u prvom planu, nego događaji iz života koji su ih snažno obilježili. Gledatelji slušaju vrlo dirljive priče o odvajanju od roditelja, prijevarama, ljubavnim razočaranjima, suočavanjima sa smrću. One izazivaju suosjećanje, ali prije svega i prepoznavanje (ne nužno prikazane situacije, nego osjećaja) te se publika sa svakom može emotivno povezati i snažno identificirati. Fragmente sjećanja Petra Radin vrlo vješto veže u čvrsto tekstualno tkivo bogato slikama, zvukovima, ritmom i emocijama.

U najnovijoj predstavi fikcije nema – tekst je satkan od osobnih priča četvero izvođača koji su razotkrili svoja ranjiva mjesta, skrivene prostore boli, potisnuta sjećanja i osjećanja.

U toj, kako bi je Marvin Carlson nazvao, autobiografskoj izvedbi, identitet izvođača stopio se s izvođenim likom istog imena, članovi *Novog života* u predstavi prikazuju niz identiteta od osobnih sjećanja do uloge glumaca na kazališnom pokusu.

U predstavi se posredno, s pomoću kazališnih tehnika, odgovara i na česta pitanja videćih osoba, primjerice kako slijepi doživljavaju boje ili na koji način čitaju i pišu SMS-ove. Na početku predstave izvođači sjede na prosceniju jedan do drugoga i u formi koreografirane govorne ritmašine u svoje pametne telefone izgovaraju asocijacije na boje zajedno s interpunkcijskim znakovima. Boje su riječi za koje slijepi vežu mirise, apstraktne pojmove ili ih doživljavaju po zvučnosti – neke boje bolje zvuče od drugih.

Zeko Milenko, Suzana Bliznac

Ovom predstavom Kazalište *Novi život* najснаžnije je doprijelo do publike i na najbolji način približilo joj problem sljepoće. Petra Radin je u različitim izvedbenim registrima sjajno prikazala mnoge nijanse svake osobnosti izgrađujući uloge od samih glumaca.

Dajana Biondić

Zelenu boju Dajana Biondić veže za miris pokošene trave, a Suzani Bliznac ta boja ljepše zvuči na engleskom. Žute boje limuna mutno se sjeća Zeko Milenko, a crvena boja asociira Vojina Perića na komunizam. Svi vide samo jednu boju – crnu. Nizanjem glasovnih poruka u ritmu Petra Radin je složila dinamičnu glazbenu kompoziciju koja završava dječjom pjesmicom *Točka, točka, točkica* čime se nagoviješta prva priča i sjećanje Suzane Bliznac.

Petra Radin odabrala je najtužniji trenutak u Suzaninu životu – prizor iz djetinjstva, prije prvog odvajanja od roditelja. Suzana ne glumi sebe, nego svoju majku, pokušavajući, kao u psihodramskom procesu, razumjeti zašto je više slušala susjede, nego svoje srce i dijete. Prema preporuci susjeda Mirka, unatoč Suzaninu protivljenju, roditelji su joj kapali oči sumnjivim kapima, a zbog istog je susjeda kao četverogodišnja djevojčica prvi put otišla iz

maloga sela i toplog doma u veliki grad gdje se nalazi škola za slijepe. Publika se u toj sceni može poistovjetiti s roditeljima koji silno vole svoju djevojčicu te razumjeti njihovu želju da je pošalju u školu kako bi je osposobili za život, unatoč tome što se zbog te odluke silno lome i podjednako pate kao i djevojčica. Odlazak na put Suzana promatra sa strane, poput psihodramskog protagonista koji se promatra u tehnici zrcaljenja, prisjećajući se u monologu svojih grčevitih nastojanja da ostane s roditeljima i njihove šutnje. Uloga majke pomogla joj je da shvati kako su roditelji bili podjednako tužni, kao i ona, „ali su morali ostati snažni, inače bih se ja slomila“. Taj uvid dovodi Suzanu do katarze, plača i oslobađanja duboko potisnute boli. Na kraju i doznajemo zašto glumica toliko ne voli zelenu boju – vjeruje da je traktor susjeda Mirka s kojim je oputovala u Sarajevo bio upravo te boje.

Šarmantan, uvijek nasmijan i spreman za šalu, Zeko Milenko prekida Suzaninu scenu i počinje svoju najavljujući u voditeljskom tonu zabavnog *showa* glavnu gošću druge priče – svoju majku. Sve likove koje je tumačio tijekom dugogodišnjeg rada u *Novom životu* taj je glumac oplemenio dozom specifičnog humora i optimizma koji krase njegovu osobnost. Petra Radin pokazala je njegovu vedru narav, no uspješno ga je navela i na otkrivanje tužne strane. On se tome, kao glumac na pokusu, šarmantno odupire, ali na kraju ipak pristaje glumiti dječaka Zeku i prikazati najtužniji trenutak u životu. Vrlo sugestivno, s puno topline, nježnosti i ljubavi Zeko opisuje svoj roditeljski dom, požrtvovnu i brižnu majku, dobrodušnog oca te sebe kao skromna i draga dječaka. Iz tog siromašnog i silno afirmativnog okruženja, Zeko odlazi u veliki grad, daleko od roditelja, noseći sa sobom najveće dragocjenosti – odijelo koje mu je sašila majka da bude otmjen i zgodan te žuti kasetofon koji mu je darovao otac kako bi u najtežim trenucima utjehu i mir potražio u glazbi. U domu za slijepu djecu naivnog dječaka otvorena srca dočekuje hladna upraviteljica doma koju je Suzana Bliznac sjajno interpretirala, pokazujući laganim pokretima tijela i umijatim glasom njezinu prepredenost, pokvarenu i lukavu lisičju čud. Upraviteljica prijevarom uzima odijelo koje Zeko više nikada u životu neće vidjeti. Publika je mogla gotovo fizički osjetiti bol koju je tim postupkom neiskvarenom dječaku nanijela, a upravo zbog snažnog kontrasta u kojemu se pokazuje manipulativna zlouporaba moći i kontrola nad nemoćnim dječakom, ostvaren je najdirljiviji trenutak u predstavi.

Za razliku od Suzane, Zeko ne izvodi svoju priču linearno, nego je prekida u trenutku najvećeg ponosa i sreće, kada od majke dobiva odijelo u kojemu neće „ni sjest da se ne pogužvam. Stajat ću kao svijetla.“ Izlazi iz scene jer misli da nije zanimljiva, da je bitan samo zato što ne vidi. „Opet smo u istom košu... oni koji vide i koji ne vide. Ko da svi koji vide pričaju o tome kako oni vide. Imaš dosadnih ljudi da bi se ubio... i jednih i drugih. Evo, ja sam jedan od njih“, kaže u predstavi, no oba ga prizora potpuno demantiraju. To zna i sam jer na kraju svoje priče poručuje gledateljima: „Pažljivo je birala moja majka. Svaki predmet imao je svoje značenje i svoj miris. I opip. I melodiju. Vama je to možda dosadno, ali to odijelo meni je bilo jako važno...“ Između tople obiteljske priče i one o hladnom dočeku u

domu za slijepe, publici se kratko predstavljaju Vojin Perić i Dajana Biondić, otkrivajući u različitim izvedbenim registrima kako su izgubili vid. Izvrstan glumac *Novog života* Vojin Perić u ovoj se predstavi gledateljima odlučio prikazati kao vrsni pjesnik. Bujnom i preciznom slikovitosti, pažljivo biranim riječima Vojin Perić uvodi nas u svoj svijet mladenaštva, metaforički opisujući žensko tijelo, nagovještava svoje proljetno buđenje. Poetski uzlet dječake mašte prekida kratkom psovkom koja govori više od tisuću riječi. Psovka je bolni rez – u njegovu pjesništvu i životu. Elipsa kojom je sve izrečeno.

Elipsom „kriva procjena“, mjestom radnje (kupaona) i zvukom (šum vode) Dajana Biondić otkriva kako je izgubila vid, potpuno se uklapajući u poetsko ozračje tog prizora koji vrhunac doseže u pjesmi Suzane Bliznac i usporenom pokretu tuširanja Dajane Biondić. Taj izuzetno poetski moment prekida onaj koji ga je i započeo – Vojin Perić, govoreći u zafrkantskom, ironičnom tonu o zuzi, lopti koja ga je koštala vida. Poput glazbene kompozicije, Dajana Biondić nastavlja se na njegove riječi i u naznakama otkriva o kakvoj je procjeni riječ. Ritam kojim počinju predstavu, u tom dijelu dolazi najviše do izražaja, kao gradivni element pomoću kojega se izmjenjuje više priča, postiže dinamičnost i izbjegava patetika.

Nakon poetske interpolacije, nastavlja se drugi dio Zekine scene, da bi nakon toga ponovno uslijedila poezija – recital Vojina Perića u kojemu se otkriva njegova aktivistička, no i intimna strana. Vojin Perić izvagava svoje stihove uz glazbu *Shine on you crazy diamond* britanskog benda Pink Floyds kojom se glumac snažno poistovjećuje, čije su riječi geslo njegova života i ujedno nadahnuće za posljednju scenu.

„Ja se ne bojim svoje sljepoće, ali me plaši vaša, a možda me još više od vaše plaši njihova“, izgovara Vojin Perić rečenice po kojima je javnosti najviše poznat. Spominje ih u mnogim programima predstava, višegodišnjim najavama svog festivala BIT (Blind in Theatre), ali i po raznim intervjuima kada na sebi svojstven način upućuje kritiku političarima i društvu općenito. Prepoznatljiv aktivizam u poetskom ruhu, međutim, ubrzo prelazi u intimističku, ljubavnu pjesmu snažnog emotivnog naboja pod nazivom *Kako sam tražio ljubav*. Govori je uklapajući se u melodiju pjesme Pink Floyda, odmjereno i sugestivno, uživajući u

ljepoti odabranih riječi i njihovih suzvučja. Osobna sjećanja i osjećanja predmet su njegove autorefleksivne poezije u kojoj otkriva prva ljubavna razočaranja, nesigurnosti i depresije, ali i sretno uplovljavanje u bračnu luku. Na taj način iznesen sadržaj dobiva poetsko povećanje, proživljeni osjećaji se produbljuju. Poezija prema Navalisu prekida obično stanje, obični život, gotovo kao san, da bi nas obnovila i na taj način naše životno osjećanje uvijek održala čilim. Takva je poezija Vojina Perića u ovoj predstavi. Prekida je ritam-mašina u kojoj izvođači, uz mehanizirani pokret i riječi, najavljuju Dajaninu priču. Dajana Biondić pripovijeda je u brehtijanskom stilu, s velikim odmakom i bijegom u duhovitost. Njezin monolog prate ostali izvođači koji izgovaraju didaskalije u formi ritam mašine. Pretpostavljam da je redateljica na taj način publici otkrila i glumićin otpor prema načinu rada i nevoljkost sudjelovanja u autobiografskoj izvedbi. Gestom i glasom glumica odaje distanciranost, pomalo i uzrujanost prema kolegama koji traže da se otvore i da bude podjednako iskrena kao i ostali. „Nisam ja od tih teških priča“, njezina je replika, slična Zekinoj, te svjetlo sa sebe prebacuje na druge i pomalo uzrujano počinje pripovijedati o tome, kako su, primjerice, prisutni izvođači teško prihvaćali bijeli štap i svoju sljepoću. „Trebalo prvo nadvladati svoju prepreku i prestati se predstavljati da si ono što nisi“, opominje ih Dajana te opisuje svoje prve korake u nadvladavanju tih prepreka – prije svega novog načina hoda, sa štapom i osjećajem da je obilježena. Njezin je monolog pun zvukova – štapa koji zvuči poput metronoma, riječi koje se izgovaraju u ritmu. Riječ „etiketirana“ pritom ponavlja više puta, sve brže i brže, poput omčice koja je steže. Ona prihvaća svoju sljepoću, no ne prihvaća obilježnost.

Iz uloge glumice, vrlo polako i postupno ulazi u svoje bolno mjesto, u tuđu zbog smrti prvoga psa. Njezino je srce prividno hladno prema Zdenku, novom psu kojeg poziva na scenu. Svojim odnosom prema njemu, međutim, pokazuje da ne misli ono što govori te da je Zdenko podjednako voljen pas kao i neprežaljena kuja Buga. Dajana ne voli pokazivati osjećaje – njih izgovaraju nakon svake rečenice drugi izvođači (hvata zrak, teško uzdahne, ne može više, lomi se, plače). Za nju su „emocije trošenje vremena“. Kao u Brechtovu kazalištu, glumica se potpuno distancirala od svoje uloge, jasno poručujući publici da ne

želi potaknuti ničiju empatiju ili sažaljevanje te da svoju tuđu želi zadržati samo za sebe. Zato svoj monolog završava s prednostima koje je dobila otkako je oslijepila: „strpljenje i mir“, te „životinjski instinkt preživljavanja“.

Petra Radin nakon Dajanine priče ponavlja scenu s početka predstave u kojoj glumci izgovaraju asocijacije na boje u formi ritam-mašine te se čini da će u toj zaokruženosti predstava završiti. No to nije kraj. Na pozornicu dolazi dječak Loris Pilav, s loptom u ruci, koji ostaje sam s Vojinom Perićem. U tom kazališnom trenutku sabrale su se u jednu točku povijest, sadašnjost i budućnost. Vojin Perić govori dječaku što će mu se dogoditi i kako će se s time nositi, no kao u pjesmi Pink Floyd, ohrabruje ga da „sja“, da bude hrabar. Svoj monolog upućen dječaku Vojin započinje intimnom pričom o gubitku vida, operaciji, potrazi za pravom ljubavi, braku i sreći. Završava ga nadom u bolju budućnost slijepih. „A onda, puno kasnije nego ja sada imam godina... Nitko nas više neće zvati slijepcima, svi će nas zvati našim imenima i zvanjima... i, nećeš živjeti od milostinje koju ti daje država... nego od svoje plaće.“

Možda bi svakome od nas upravo susret sa samim sobom pomogao da se riješimo sjena prošlosti te da osnaženi krenemo u budućnost.

Unatoč optimističnom kraju i snažnoj poruci, smatram da je monolog Vojina Perića trebao slijediti nakon Dajanina prizora te da je predstava trebala završiti ciklično. Na taj se način nitko od izvođača ne bi posebice izdvajao i isticao, što se ovim redosljedom, možda i nehotice, učinilo.

No ta odluka nimalo nije umanjila snažan dojam koji *Jučer sam se sjetio plave* ostavlja. Ovom predstavom Kazalište *Novi život* najsnažnije je doprijelo do publike i na najbolji način približilo joj problem sljepoće. Petra Radin je u različitim izvedbenim registrima sjajno prikazala mnoge nijanse svake osobnosti izgrađujući uloge od samih glumaca.

Od fragmenata dijaloga, monologa i stihova izgradila je čvrstu tekstualnu cjelinu koja je u izvedbi nadopunjena snažnim slikama, suptilnim pokretom Staše Zurovca i glazbom Saše Miočića koja uvelike pridonosi emotivnom naboju svakog pojedinog prizora.

Predstava je to koja svakako uspjeva probiti rampu, koju podjednako osjećamo i fizički i psihički, koja nas se tiče i silno nas dotiče, koju ne možemo tako lako zaboraviti.

Vojin Perić, Loris Pilav

A onda, puno kasnije nego ja sada imam godina... Nitko nas više neće zvati slijepcima, svi će nas zvati našim imenima i zvanjima... i, nećeš živjeti od milostinje koju ti daje država... nego od svoje plaće.